

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидатки юридичних наук Капустіної Марієтти Владиславівни
(рецензента) на дисертацію Григоренко Андрія Олександровича
«Використання методу реконструкції під час проведення слідчих
(розшукових) дій», подану на здобуття ступеня доктора філософії за
спеціальністю 081 «Право»**

Оцінка актуальності обраної теми. Події кримінального правопорушення завжди відбуваються у минулому, тому їх дослідження є можливим лише за посередництвом методу реконструкції. Вивчення та аналіз рецензованої роботи А. О. Григоренка свідчить, що як заявлена тематика, так і зміст роботи, запропоновані автором висновки та рекомендації переконливо свідчать про відповідність дисертації вимогам сьогодення, а відтак підтверджують актуальність обраного для дослідження напрямку. Як справедливо зазначає здобувач, що відсутність комплексного дослідження та розроблених наукових положень щодо особливостей реалізації методу реконструкції під час провадження слідчих (розшукових) дій має своїм наслідком зменшення ефективності здійснення всього досудового розслідування кримінальних правопорушень (с. 5). Крім того, незважаючи на наявність розроблених наукових положень стосовно тематики, яка пропонується до вивчення, необхідним є здійснення комплексного дослідження особливостей реалізації методу реконструкції. Здійснення комплексного дослідження надасть можливість визначення сутності методу реконструкції, особливостей його практичної реалізації, та, як наслідок, підвищення ефективності здійснення всього досудового розслідування кримінальних правопорушень (с. 7). Враховуючи ці обставини, подана праця є актуальною та своєчасною.

Тематика поданої дисертації узгоджується із планом наукових досліджень кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені

Ярослава Мудрого відповідно до цільової комплексної програми «Проблеми криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції» (номер державної реєстрації 0111U000956). Тема дисертаційної роботи затверджена вченою радою Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 4 від 22 листопада 2019 р.). Мета запропонованого дисертаційного дослідження полягає у комплексному науковому дослідженні сутності та особливостей реалізації методу реконструкції під час проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, розробці та формуванні науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення процесу застосування методу реконструкції (с. 7). На досягнення зазначеної мети було сформульовано сім згрупованих завдань (с. 7-8), які були досягнені і зафіксовані як наукова новизна одержаних результатів (с. 10-12) та у загальних висновках (с. 215-225).

Оцінка наукової обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Викладені у роботі наукові положення та висновки є обґрунтованими, аргументованими та переконливими. Про достатній рівень достовірності проведеного дослідження значною мірою свідчить опрацювання здобувачем істотного обсягу літературних джерел: робота містить список із 265 використаних наукових, нормативних та правозастосовних джерел. Вагомості роботі надає емпірична база, на яку спирається дисертант, це результати проведеного анкетування 156 слідчих та аналізу 179 протоколів проведення слідчих (розшукових) дій, а саме огляду місця події, слідчого експерименту, допиту та пред'явлення для впізнання (с. 7, 257-276).

Достовірність, повноту та об'єктивність отриманих результатів забезпечило й релевантне використання автором комплексу загальнонаукових та спеціальних методів, що демонструє належний рівень оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Так, при написанні роботи використовувалися загальнонаукові та спеціальні правові методи: діалектичний, порівняльно-правовий, формально-юридичний, формально-логічні методи:

аналіз та синтезу, правового моделювання та абстрагування, реконструкції, узагальнення. Комплексне використання зазначених методів, на думку рецензента, дало можливість А. О. Григоренко здійснити повне, об'єктивне і всебічне наукове дослідження можливостей використання методу реконструкції під час проведення слідчих (розшукових) дій. Отже, з огляду на вказане, можна стверджувати про те, що наукові положення і висновки, сформульовані у дисертації, є належним чином обґрунтованими та достовірними.

Оцінка практичного значення одержаних автором дисертації результатів. Отримані висновки та практичні пропозиції, що містяться у дисертації, можуть бути використані за різними напрямками:

у науково-дослідній сфері – у процесі подальшого дослідження особливостей та проблем використання методу реконструкції;

у нормотворчій діяльності – при внесенні змін до існуючих та створенні нових нормативно-правових актів, що регулюють не лише процес здійснення досудового розслідування, але й провадження інших видів юридичної діяльності та реалізації положень криміналістичної дидактики;

в практичній діяльності – шляхом врахування рекомендацій щодо здійснення реконструктивної діяльності в процесі провадження слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій;

в навчальному процесі – для вдосконалення і підвищення ефективності практичної реалізації положень криміналістичної дидактики як під час викладення "Криміналістики", так і інших навчальних дисциплін, а також при підготовці підручників та навчальних посібників.

Оцінка новизни представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень та рівня виконання поставленого наукового завдання. Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація А. О. Григоренко є першим в Україні комплексним науковим дослідженням методу реконструкції та особливостей його практичної реалізації під час здійснення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, а також особливостей

використання методу реконструкції під час практичного застосування положень криміналістичної дидактики (с. 10).

До найбільш важливих положень, які містять наукову новизну, на думку рецензента, можуть бути віднесені такі:

— надання авторського визначення реконструктивної діяльності. Реконструктивна діяльність – це цілеспрямована, свідома, вольова форма активності особи спрямована на відтворення об'єктів, предметів, явищ, процесів, з метою їх подальшого дослідження та (або) використання;

— розроблення класифікації реконструктивної діяльності;

— виділення ознак методу реконструкції, які відмежовують його від моделювання, а саме: реконструкція має ретроспективний характер; в результаті застосування реконструкції відтворюється певний об'єкт, а не створюється новий; реконструкція лежить в основі здійснення як окремих слідчих (розшукових) дій, так і розслідування кримінального правопорушення взагалі; процес провадження реконструкції має відповідний порядок, методичні рекомендації та суб'єктів;

— дослідження особливостей застосування детективом методу реконструкції, що зумовлено його двоєдиним процесуальним статусом, а саме поєднанням функцій слідчого і працівника оперативного підрозділу;

— запропонування доповнення положень статті 237 КПК України частиною 8 у такій редакції "Під час проведення огляду місця події, після здійснення фіксації місця розташування необхідних об'єктів, з метою найбільш повного з'ясування обставин справи, слідчий, прокурор або за їх дорученням залучений спеціаліст мають право здійснювати дії експериментального характеру, які не являють собою окремої слідчої (розшукової) дії, про факт, хід та результати проведення яких вносяться відомості до протоколу проведення огляду місця події";

— дослідження особливостей реалізації методу реконструкції під час здійснення окремих негласних слідчих (розшукових) дій, а саме обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, установлення

місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного) засобу, зняття інформації з електронних комунікаційних мереж, зняття інформації з електронних інформаційних систем. Конфіденційність проведення негласних слідчих (розшукових) дій встановлена як ознака, що впливає на об'єктивність здійсненої реконструкції.

Крім того, ряд інших наукових положень, які сформульовані в дисертації (с. 12-14), удосконалюють сучасне наукове знання щодо використання методу реконструкції під час проведення слідчих (розшукових) дій.

Поставлене наукове завдання виконане на належному рівні, оскільки дисертація містить нові науково обгрунтовані результати проведених досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання – розробка та формування науково обгрунтованих пропозицій щодо застосування методу реконструкції під час проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій та вдосконалення чинного нормативно-правового регулювання суспільних відносин, що реалізуються у зв'язку із застосуваннями методу реконструкції.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Зміст дисертації відповідає заявленій темі та запропонованому плану роботи. Структура дисертації є цілком логічною для наукового дослідження. Робота складається зі анотацій на українській та англійській мові, списку публікацій здобувача за темою дисертаційного дослідження, вступу, трьох розділів, що містять одинадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний розмір роботи 276 сторінок, з них основний текст – 225 сторінок, список використаних джерел налічує 265 найменувань – 27 сторінок, додатки – 24 сторінки.

У вступі обгрунтовується актуальність теми, висвітлюється ступінь її наукової розробленості, формулюються об'єкт, предмет, мета та завдання дослідження, визначаються теоретико-методологічні основи й емпірична база, обгрунтовується наукова новизна одержаних результатів, їх теоретичне та практичне значення, форми апробації та структура дисертаційної роботи.

У розділі 1 «Реконструктивна діяльність та її значення в теорії пізнання та юридичній практиці» дисертант досліджує філософські та психологічні підходи до розуміння реконструктивної діяльності (підрозділ 1.1) та з урахуванням останніх надає авторське визначення реконструктивної діяльності, як цілеспрямованої, свідомої, вольової форми активності особи спрямованої на відтворення об'єктів, предметів, явищ, процесів, з метою їх подальшого дослідження та (або) використання (с. 29). У підрозділі 1.2. розроблено класифікацію реконструктивної діяльності та виокремлені види реконструктивної діяльності (с. 31-43). Слушною є позиція дисертанта, що класифікація має важливе значення для дослідження реконструктивної діяльності, оскільки надає можливість вивчення її сутності та особливостей застосування (с. 42). У підрозділі 1.3. дисертант досліджує співвідношення методу реконструкції з методом моделювання (с. 45-56). На підставі проведеного дослідження здобувачем виділено самостійні ознаки методу реконструкції у порівнянні з методом моделювання: реконструкція завжди має тільки ретроспективний характер; під час реконструкції відбувається саме відтворення відповідного об'єкту, а не створюється новий об'єкт; реконструкція є фундаментальною основою для проведення слідчих (розшукових) дій та розслідування злочину взагалі; процес проведення реконструкції має певний порядок, методичні рекомендації та відповідних суб'єктів тощо (с. 78). У підрозділі 1.4. за допомогою методів аналізу, синтезу та узагальнення дисертантом досліджено особливості реалізації методу реконструкції під час провадження не лише розслідування кримінальних правопорушень (слідча та детективна діяльність), але й в процесі здійснення інших видів юридичної діяльності, а саме прокурорської (під час її реалізації в рамках цивільного, господарського та адміністративного судочинства), адвокатської та суддівської (с. 59-76). Заслуговує на увагу позиція дисертанта про те, що криміналістичні знання є універсальними та застосовуються не лише в процесі розслідування суспільно небезпечних діянь, але й при здійсненні інших видів юридичної діяльності (с. 58).

У розділі 2 «Використання методу реконструкції в слідчій діяльності» дисертантом досліджено особливості застосування методу реконструкції під час здійснення окремих слідчих (розшукових) дій, а саме огляду місця події, слідчого експерименту, допиту, пред'явлення для впізнання. У підрозділі 2.1. дисертант дослідив проблеми реалізації методу реконструкції під час огляду місця події та використання формально-юридичного методу (с. 83-89). Спираючись на отримані результати проведеного дослідження дисертантом запропоновано доповнити положення статті 237 КПК України частиною 8 у такій редакції "Під час проведення огляду місця події, після здійснення фіксації місця розташування необхідних об'єктів, з метою найбільш повного з'ясування обставин справи, слідчий, прокурор або за їх дорученням залучений спеціаліст мають право здійснювати дії експериментального характеру, які не являють собою окремої слідчої (розшукової) дії, про факт, хід та результати проведення яких вносяться відомості до протоколу проведення огляду місця події" (с. 90). У підрозділі 2.2. дисертант справедливо акцентує увагу на тому, що реконструкція є основою для проведення слідчого експерименту, що зумовлено його ретроспективним характером, а саме направленістю на перевірку можливості існування відповідних явищ, процесів, дій та подій, які відбувалися під час вчинення кримінального правопорушення, тобто існували у минулому по відношенню до особи, уповноваженої на розслідування суспільно небезпечного діяння (с. 120). У підрозділі 2.3. здобувачем розглянуто особливості використання методу реконструкції під час здійснення допиту (с. 122-134). У підрозділі акцентована увага на тому, що реконструкція під час допиту має двоєдину природу, з одного боку вона виступає основоположним методом зазначеної слідчої (розшукової) дії, а з іншого – її результатом (с. 136). У підрозділі 2.4. заслуговують на увагу зазначені положення дисертантом щодо того, що: реконструкція є ключовим методом пред'явлення для впізнання, що обумовлено його ретроспективним характером; реконструкція є основою для процесу пізнання, який являє собою відтворення ознак та повного образу об'єкта, який було сприйнято раніше;

реконструкція реалізується на стадії підготовки, здійснення та використання результатів пред'явлення для впізнання (с. 152). У підрозділі 2.5. досліджено особливості реалізації методу реконструкції під час проведення обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного) засобу, зняття інформації з електронних комунікаційних мереж, зняття інформації з електронних інформаційних систем (с. 155-167). Заслуговує на увагу положення щодо того, що реалізація реконструкції відбувається на етапах підготовки, провадження та використання результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій (с. 168).

У розділі 3 «Використання методу реконструкції у сфері криміналістичної дидактики дисертантом досліджено особливості застосування методу реконструкції під час реалізації положень криміналістичної дидактики та проблеми використання методу реконструкції в процесі застосування інноваційних технологій викладання криміналістики. У підрозділі 3.1. здобувачем справедливо акцентовано увагу, що застосування положень криміналістичної дидактики для забезпечення ефективної реалізації досудового розслідування кримінальних правопорушень та провадження інших видів юридичної діяльності є можливим лише шляхом реалізації методу реконструкції (с. 190-191). З урахуванням неможливості здійснення криміналістичного мислення без реалізації методу реконструкції дисертантом надане нове визначення зазначеного поняття. Сутність якого полягає у наступному, що криміналістичне мислення – це мислена діяльність особи, уповноваженої на розслідування кримінального правопорушення, спрямована на вирішення проблем та завдань досудового розслідування, висунення припущень щодо ходу подій вчиненого суспільно небезпечного діяння, перевірки отриманих даних і доказів на основі застосування реконструйованої ідеальної моделі кримінального правопорушення та використання реконструйованих раніше вивчених знань, навичок та наукових положень (с. 188). У підрозділі 3.2. наголошено на тому, що використання інноваційних

технологій є необхідним для здійснення ефективної підготовки осіб, уповноважених на розслідування кримінального правопорушення та викладання особливостей застосування інновацій є невід'ємною частиною криміналістичної дидактики (с. 193-196, 210). У зазначеному підрозділі здобувачем розглянуто особливості здійснення процесу реконструкції із застосування 3D моделювання та акцентовано увагу на тому, що в результаті використання 3D сканеру створюється віртуальна модель, яка, у разі необхідності, може досліджуватися за допомогою методу реконструкції (с. 204-210).

У висновках, що завершують основний текст дисертаційного дослідження, автор логічно підсумовує проведену роботу та формулює ключові результати проведеного дослідження у вигляді певних висновків і пропозицій (с. 215-225).

Список використаних джерел містить 265 наукових, нормативних та правозастосовних джерел. Робота включає 3 додатка: відомості про апробацію результатів дисертації (Додаток А); анкету опитування слідчих (Додаток Б); узагальнення результатів анкетування (Додаток В).

Дисертація виконана українською мовою. Стиль викладення матеріалу – науковий. Наукові положення викладені дисертантом логічно, чітко, послідовно та структуровано з огляду на ступінь їх новизни, що дає можливість усвідомити зміст наукових пропозицій порівняно з висловленими раніше в науці криміналістиці підходами щодо питань, які є предметом цього наукового дослідження.

Таким чином, ознайомлення з текстом дисертації А. О. Григоренка дозволяє зробити висновок про те, що ця робота становить вклад у науку криміналістику, оскільки було отримано нові результати у формі наукових висновків щодо ефективного використання методу реконструкції як під час провадження досудового розслідування кримінального правопорушення, так і процесі здійснення інших видів юридичної діяльності та практичної реалізації положень криміналістичної дидактики, а також розроблені наукові положення

щодо розуміння реконструктивної діяльності, визначення її видів та досліджено співвідношення методу реконструкції та моделювання.

Загалом позитивно оцінюючи представлене дослідження та відзначаючи наукові досягнення автора, слід зауважити, що його окремі положення та висновки мають дискусійний характер та вимагають додаткового обґрунтування під час захисту:

1. Серед положень наукової новизни автором запропоновано доповнення положень статті 237 КПК України частиною 8 у такій редакції "Під час проведення огляду місця події, після здійснення фіксації місця розташування необхідних об'єктів, з метою найбільш повного з'ясування обставин справи, слідчий, прокурор або за їх дорученням залучений спеціаліст мають право здійснювати дії експериментального характеру, які не являють собою окремої слідчої (розшукової) дії, про факт, хід та результати проведення яких вносяться відомості до протоколу проведення огляду місця події" (с. 11-12). Вважаємо цю пропозицію слушною, але не достатньо аргументованою. Так, у підрозділі 2.1. де саме досліджуються проблемні питання використання методу реконструкції під час проведення огляду місця події здобувач робить акцент на необхідності здійснення дій експериментального характеру та їхньому значенні й підтверджує це результатами узагальнення проведеного анкетування (с. 90). Однак, самі дії експериментального характеру, у здійсненні яких виникає необхідність, автором розглянуті не були.

2. На стор. 149 автор розглядає особливості реконструкції під час проведення двостороннього пред'явлення для впізнання. Рецензент погоджується з положеннями зазначеними дисертантом щодо особливостей реконструкції під час проведення двостороннього пред'явлення для впізнання. Однак, вважає що доцільно було розкрити процедуру проведення двостороннього пред'явлення для впізнання спираючись на власні міркування. Оскільки, представлена позиція іншого науковця щодо процедури проведення двостороннього впізнання та підтримана здобувачем вбачається не достатньо вдалою та дискусійною. За думкою рецензента, мова у наведеному положенні

йде не про двостороннє пред'явлення для впізнання, а про два різні окремі види пред'явлення для впізнання в одному провадженні.

3. Окремі положення, що досліджуються в підрозділі 2.4. присвяченому проблемним питанням використання методу реконструкції під час пред'явлення для впізнання, а саме ті, щодо повторного пред'явлення є дискусійними та потребують додаткової аргументації. Оскільки, ч. 1 ст. 228 КПК України передбачено, що забороняється попередньо показувати особі, яка впізнає, особу, яка повинна бути пред'явлена для впізнання, та надавати інші відомості про прикмети цієї особи. Крім, того ч. 6 ст. 228 КПК України передбачено, що за необхідності впізнання може провадитися за фотознімками, матеріалами відеозапису з додержанням вимог. Проведення впізнання за фотознімками, матеріалами відеозапису виключає можливість у подальшому пред'явленні особи для впізнання. Щодо інших об'єктів пред'явлення для впізнання вимоги тіж самі. Із зазначеного вбачається, що один і той же об'єкт не може пред'являтися для впізнання двічі однієї особі.

В якості аргументу власної позиції щодо повторного пред'явлення до впізнання, автор зазначає, що при повторному пред'явлення для впізнання усуваються недоліки, що впливали на особу, яка впізнає, при первинному проведенні зазначеної слідчої (розшукової) дії. Однак, вбачається, що недоліки можуть та повинні бути усунуті на стадії підготовки пред'явлення для впізнання.

Проте міркування, що були рецензентом наведені вище, стосуються питань, що мають дискусійний характер, а тому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, яка містить необхідну кількість теоретичних положень, що відповідають вимогам наукової новизни і мають доктринальне та прикладне значення. Вони лише підкреслюють актуальність, комплексність та багатогранність проблем, які автор досліджує в своїй роботі.

Таким чином, ступінь наукової новизни дослідження, обґрунтованість наведених у ньому положень, висновків та рекомендацій відповідає вимогам до дисертації на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Відображення наукових положень в опублікованих працях. Результати дослідження відображені в розділі монографії, наукових статтях і тезах доповідей автора на наукових конференціях, що загалом свідчить про достатній рівень апробації. Основні результати дослідження знайшли відображення у 21 публікації: (один розділ у монографії; 6 наукових статей, серед яких 4 статті опубліковані у фахових наукових виданнях України, перелік яких затверджено МОН України; 1 стаття, опублікована у науковому виданні держави, яка входить до Європейського Союзу; 1 стаття опублікована у періодичному науковому виданні, проіндексованому у базі даних Web of Science Core Collection; 14 тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях).

Дотримання здобувачем академічної доброчесності. Фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації у дисертації та/або наукових публікаціях дисертанта рецензентом не виявлено.

Відсутність конфлікту інтересів. Рецензент не має реального чи потенційного конфлікту інтересів щодо здобувача та \ або його наукового керівника.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК: Дисертаційне дослідження Григоренка Андрія Олександровича на тему «Використання методу реконструкції під час проведення слідчих (розшукових) дій» є самостійною кваліфікаційною науковою працею, яка виконана здобувачем особисто, містить нові науково-обґрунтовані теоретичні результати проведених ним досліджень, що мають важливе значення для розвитку науки. Поставлене наукове завдання виконане на належному рівні, дисертація свідчить про те, що здобувач оволодів методологією наукової діяльності. Дисертація Григоренка Андрія Олександровича на тему «Використання методу реконструкції під час проведення слідчих (розшукових) дій» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» відповідає спеціальності 081 – Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23

березня 2016 року № 261 (зі змінами та доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283, та від 19 травня 2023 року № 503) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341), а її автор — Григоренко Андрій Олександрович — заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент

кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри криміналістики
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Марієтта КАПУСТИНА

Підпис	<i>Капустіної М</i>
Засвідчую	<i>Пеню</i>
Нач.ВК	<i>26</i>
	<i>12. 2023</i> р.